

Lexikální ekvivalence

A. odlišné hláskové složení × bez ekvivalentu v jiném jazyce (bezekvivalentní pojmenování)

пельмени, борщ; волость, округ

knedlík, bramborák, buchta

B. odlišné hláskové složení × stejný n. podobný význam

каникулы
деньги
серьга
потолок

prázdniny
peníze
náušnice
strop

C. stejný n. podobné hláskové složení × stejný n. podobný význam

школа
отец
писать
суббота
танк
мотор

škola
otec
psát
sobota
tank
motor

D. stejný n. podobné hláskové složení × stejný n. podobný význam × různá stylistická platnost

студеный
квартира
здравый
машина
война
весна
апрель
женщина

studený
kvartýr
zdravý
mašina
vojna
vesna
apríl
ženština

E. stejný n. podobné hláskové složení × rozdílný význam (mezijazyková homonyma)

труп (= mrtvola)
стул (= židle)
забор (= plot)
вор (= zloděj)
злодей (= ničema, darebák)

trup
stůl
zábor
vor
zloděj

a) sl. odlišná

45 – 60%

- b) sl. částečně odlišná 30 – 40%
 c) sl. totožná 10%

**A. odlišné hláskové složení × bez ekvivalentu v jiném jazyce
 (bezekvivalentní pojmenování, etnografizmy)**

1) v jednom z jazyků chybějí příslušné druhové pojmy → výpůjčky:

рубль, копейка → *rubl, kopějka*
 крона, геллер ← koruna, halíř

лорд, мисс, леди – lord, miss, lady

ð-p ← dr.

2) kalkování (částečné n. úplné):

Дальний Восток → *Dálný východ*

Красная площадь → *Rudé náměstí*

город-герой → *město-hrdina*

3) opis prostředky druhého jazyka:

щи → *zelná polévka*

кислые щи → *polévka z kyselého zelí*

соленая рыба в маринаде с овощами ← zavináč

пражская колбаска ← špekáček

мягкий сыр разной формы с резким запахом ← (olomoucké) tvarůžky

Druhy lingvoreálií

1. Způsob života:

a) jídlo:

борщ
 пельмени
 шашлык
 кумыс

кнедлики
 оладьи из сырого картофеля

boršč
pelmeně
šašlyk
kumys

knedlík
 bramborák

<p><i>копченые колбаски грубого помола</i></p> <p>b) odívání:</p> <p>валенки фуражка гимнастерка</p> <p>c) předměty denního života:</p> <p>киот баян самовар</p>	<p>klobása</p> <p><i>válenky</i> <i>furažka</i> <i>gymnast'orka</i></p> <p><i>zasklená skříňka na ikony</i> <i>harmonika</i> <i>samovar</i></p>
<p>2. Zaměstnání: каюр, мираб</p>	
<p>3. Historické jevy:</p> <p>крепостное право барин барыня барышня барщина смута <i>период упадка</i></p>	<p><i>nevolnictví</i> <i>pán, bárin</i> <i>paní</i> <i>slečna, báryšňa</i> <i>„smuta“</i></p> <p>doba temna</p>

B. odlišné hláskové složení × stejný n. podobný význam

- a) slova se slovanskými kořeny
- b) slova cizího původu

ad a) slova se slovanskými kořeny

slova vzdálená hláskovým složením i původně blízkým významem:

борзой (≠ brzký)

большой (≠ Boleslav)

веник (≠ věn-)

ветчина (≠ vetchý)

slovo tvorné prostředky:

1. stejný významový kořen x různá předpona:

ходок - chodec дележ - dělba

бегун - běžec речушка - říčka

соперник - soupeř

2. rozdílná předpona:

вполне - úplně считать - počítat

вправду - opravdu уходить - odcházet

наживать - užívat подплыть - připlout

3. odlišná předpona + přípona:

накладной	obkládací	воздержанный	zdrženlivý
восхитительный	úchvatný	восходящий	vycházející

4. slova typická pro jeden z jazyků (různé kořeny a etymologie)

авоська	síťovka	варежки	palčáky
верзила	hromotluk	назойливый	dotěrný
висок	spánek	хороший	dobrý

ad b) slova cizího původu**přejímky z řečtiny:**

ад	баня		
тетрадь	икона		
поп	свёкла		
фонарь	театр		

slova turkotatarského původu:

лошадь	очаг (krb)		
собака	башмак (střevíc)		
ящик	казна (pokladna)		
сарай (kůlna)	деньги		
чердак	арбуз		
аркан (laso)	базар		

přejímky ze západoevropských jazyků:**z francouzštiny:**

пьеса	корпус		
афиша	шоссе		
антракт	пальто		
атака	одеколон		
костюм	депутат		

z angličtiny:

вокзал	тост		
рельсы	трусы		
мичман (námořní poručík)			

z holandštiny:

лоцман (lodivod)			
вымпел (vlajka válečné lodi)			
брюки			
ситец (kartoun)			

C. stejné n. podobné hláskové složení × stejný n. podobný význam

школа

средняя *школа*

высшее учебное заведение // институт

техникум

медицинское училище

детский сад

сегодня нет занятий

škola

střední *škola*

vysoká *škola*

průmyslová *škola*

střední zdravotnická *škola*

mateřská *škola*

dnes není *škola*

1. významová náplň slov se v R a Č nekryje v plném rozsahu

a) společné významové jádro x sémantické rozdíly ve vedlejších významech:

жить

масло

писать

žít // bydlet

máslo // olej

psát // malovat

b) původní společný význam se dochoval v jednom z jazyků u frazeologicky vázaných slov:

не на живот, а на смерть

красна девица сидит в темнице, а коса на улице

c) diferenciacie v rovině rodově-druhových vztahů:

ca) v R rodový význam:

гриб (houba)

солонина (nasolené maso)

cb) v R druhový význam

жаба (hopucha)

рукавица (palčák)

- v Č druhový význam:

hřib (белый гриб)

slanina (шпик)

- v Č rodový význam:

žába (лягушка)

rukavice (perчатка)

--	--

<p>d) v R druhový význam: <i>муж – жена</i> (manželé) <i>(мужчина – женщина)</i></p>	<p>v Č rodový i druhový význam: <i>muž – žena</i></p>
<p>2. základní významy shodné x u odvozených slov sémantické rozdíly</p>	
<p><i>рука</i> <i>ручка</i> – 1. ručka 2. klika 3. rukojeť, držadlo 4. násadka, pero</p>	<p><i>ruka</i> <i>ručka</i></p>
<p>rozdíly v idiomatice a frazeologii: как <i>рукой</i> сняло ударить <i>по рукам</i> с <i>рук</i> сойти <i>рука</i> не поднимется (у кого-л. на что-л.)</p>	<p>zmizelo to jakoby nic dohodnout se projít (beztrestně) být nerozhodný/neschopný něco udělat</p>
<p>3. větší tendence ke konkretizaci v R</p>	
<p><i>коричневый, гnedой, бурый, каштановый</i> <i>великий</i> – <i>большой</i> <i>долгий</i> – <i>длинный</i> <i>краткий</i> – <i>короткий</i> <i>малый</i> – <i>маленький</i> <i>тяжкий</i> – <i>тяжелый</i> – <i>трудный</i></p>	<p>hnědý veliký dlouhý krátký malý těžký</p>

D. stejné n. podobné hláskové složení × stejný n. podobný význam × různá stylistická platnost

1. v R slovo stylově neutrální:

весна

луна

работа

музыка

v Č slovo knižní:

vesna

luna

robota

muzika

2. v R slovo stylově zabarvené:

студёный

жид

отповедь

краса

v Č slovo stylově neutrální:

studený

Žid

odpověď

krása

3. v R stylově zabarvené staroslověnismy:

хлад (холод)

младый (молодой)

здравый (здоровый)

v Č slovo stylově neutrální:

chlad

mladý

zdravý

4. stylistické rozdíly mezi výpůjčkami:

a) v R styl. neutrální:

машина

гипс

квартира

партия

касса

футляр

v Č slovo obecného jazyka:

mašina (stroj)

gyps (sádra)

kvartýr (byt)

partaj (strana)

kasa (pokladna)

futrál (pouzdro)

b) v R slovo styl. neutrální:

конституция

продукт

герметичность

v Č výpůjčka // slovo domácího původu:

konstituce // *ústava*

produkt // *výrobek*

hermetičnost // *neprodyšnost*

<i>героизм</i>	<i>heroismus</i> // hrdinství
<i>элемент</i>	<i>element</i> // článek
<i>географический</i>	<i>geografický</i> // zeměpisný
<i>история</i>	<i>historie</i> // dějiny
c) v R výpůjčka // slovo domácího původu:	v Č slovo styl. neutrální:
<i>мотор</i> // <i>двигатель</i>	<i>motor</i>
<i>бухгалтер</i> // <i>счетовод</i>	<i>účetní</i>
<i>сантехник</i> // <i>водопроводчик</i>	<i>instalatér</i>

**E. stejné n. podobné hláskové složení × rozdílný význam
(rusko-česká homonyma/paronyma)**

1. lexikální rusko-česká homonymie	
<i>пивовар</i> (sládek)	<i>pivovar</i> (пивоваренный завод)
<i>час</i> (hodina)	<i>čas</i> (время)
<i>запас</i> (zásoba)	<i>zápas</i> (матч)
<i>пар</i> (pára)	<i>pár</i> (пара)
<i>младенец</i> (nenlumně)	<i>mládenec</i> (юноша)
<i>ласка</i> (lasička)	<i>láska</i> (любовь)
<i>балл</i> (bod)	<i>bál</i> (бал)
<i>колос</i> (klas)	<i>kolos</i> (колосс)
2. slovnědruhá rusko-česká homonymie	
<i>семь</i> (sedm)	<i>sem</i> (сюда)
<i>без</i> (bez – předl.)	<i>bez</i> (бузина)
<i>уж</i> (užovka)	<i>už</i> (уже)
3. rusko-česká homofonie	
<i>плод</i>	plot
<i>мошкара</i>	maškara
<i>пруд</i>	prut

4. rusko-české homofomy (tvarová homonymie)

постой

осел

postoj

osel